

בס"ד, ב' חשוון התשפ"ז

בכורות כ"ה – תלישת צמר ביום טוב ובבכור, ושער בכור בעל מום שנשר

שאלות:

1. הצמר של כבש מפריע לאורי לשחוט אותו ביום טוב. האם מותר לו לתלוש אותו?

תלישת צמר ביום טוב

◦ בדף הקודם ראינו שרבי אמר שהלכה כרבי יוסי בן המשולם, ורבי הונא אמר שמותר גם לפנות צמר לשחיטת בהמת חולין ביום טוב, כמו שהמשנה התירה בבכור, כי הסיבה היא שזה דבר שאינו מתכוון שמותר.

הגמרא מקשה: הרי רב אסר להדק סמרטוטים על חור של ברז בחבית ביום טוב, אפילו שלא מתכוון לסחוט! ועונה שבסחיטה כאן מדובר ב"פסיק רישיה" ותוצאה אסורה הכרחית, שגם רבי שמעון שמתיר דבר שאין מתכוון, אוסר. אבל בפינוי צמר ייתכן שלא יתלש שער.

הגמרא מקשה: והרי רב אמר שהלכה בדבר שאינו מתכוון כרבי יהודה, שאוסר (לעומת שמואל שאמר שהלכה כרבי שמעון)!

הגמרא עונה שרב אכן סובר שדבר שאין מתכוון אסור, אבל בבכור הוא מתיר מהסיבה שתולש לא נחשב גוזז, וביום טוב הוא מתיר מסיבה שונה, כי זה עוקר דבר מגידולו "כלאחר יד" (שלא כדרכו, כי אין תולשים צמר אלא גוזזים), ולכן אין בזה איסור תורה.

הגמרא שואלת: ותולש לא נחשב גוזז? והרי ברייתא אומרת שהתולש נוצה מעוף, והקוטמו (חותך את ראשה) והמורטו (מחליק אותה), חייב שלוש חטאות, וריש לקיש אמר שתולש חייב משום גוזז! הגמרא עונה שנוצה שונה, כי דרכה להיתלש ולכן זה איסור תורה של גוזז, אבל צמר לא.

הגמרא ממשיכה לשאול: אם רב סובר כרבי יוסי בן המשולם שתולש לא נחשב גוזז, סביר שגם רבי יוסי בן המשולם סובר כמו רב שדבר שאין מתכוון אסור. ועל זה קשה מברייתא שאומרת שרבי יוסי בן המשולם אמר שפרה אדומה שיש לה שתי שערות שעיקרן אדום וראשן שחור גוזז את הראש השחור במספריים ולא חושש לאיסור גיזה בקדשים, כי הוא לא מתכוון לגזוז אלא להכשיר אותה, משמע שלשיטתו דבר שאינו מתכוון מותר! הגמרא מנסה לתרץ שפרה אינה בת גיזה, אבל דוחה את הניסיון: כי הפסוק "לא תעבד בְּבֶכֶר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגַּז בְּכוֹר צֹאנְךָ" מלמד בוא"ו החיבור שגם בשור יש איסור גיזה. הגמרא מתרצת שהפרה היא קדשי בדק הבית, ששם איסור הגיזה הוא רק מדרבנן, הגמרא שואלת: אבל גם מדרבנן אסור? ועונה שפרה אדומה לא שכיחה, ולכן לא גזרו עליה.

הגמרא שואלת למה לא לפדות אותה, ואז לגזוז ולהקדיש שוב, ועונה שדמיה יקרים וצריך להשיג בשביל זה הרבה כסף, ופדיון בשווה פרוטה כשמואל מועיל רק בדיעבד. תירוץ נוסף אפשרי: שרב אכן סובר כרבי יוסי בן המשולם, אבל רבי יוסי בן המשולם לא סובר כמו רב, והוא כן מתיר דבר שאינו מתכוון.

2. אבי רוצה להראות לחכם מום בבכור, אבל צמר מכסה אותו. האם מותר לו לתלוש אותו?

תלישת שער בבכור לראות מום

- **רב אשי אמר** בשם **ריש לקיש** שהמשנה התירה לתלוש שער בבכור רק ביד, אבל בכלי אסור. הגמרא מקשה שהמשנה אמרה "עושה מקום בקופיץ" ועונה שהנוסח הוא "לקופיץ", כלומר שעושה מקום ביד כדי שיוכל לשחוט בקופיץ.

הגמרא שואלת על הנוסח במשנה "וכן תולש את השער לראות מום", האם זה מותר לכתחילה או רק בדיעבד? **רבי ירמיה הוכיח** מבריייתא שבה **רבי יוסי בן המשולם אמר** שצמר המסובך באוזן תולשים ומראים את המום, ומשמע לכתחילה. **ורב מרי הוכיח** גם מלשון המשנה "וכן": לא ייתכן שהיא מתייחסת למילים "שלא יזינו", כי אם בשוחט, ששחיטתו מוכיחה שהוא לא גוזז, צריך שלא יזיז, כל שכן בתולש לראות מום, שאין לו הוכחה כזאת. אלא "וכן" מתייחס לעצם התלישה, שמותרת לכתחילה.

3. אורי שחט בכור בעל מום. האם מותר ליהנות מצמר שנשר ממנו לפני השחיטה?

שער בכור בעל מום שנשר

- המשנה אומרת ששער בכור בעל מום שנשר והניחו בינתיים בחלון ואחר כך שחטו, לדעת **רבי יהודה: עקביא בן מהללאל מתיר** את הצמר בהנאה לכהן וחכמים אוסרים שלא ישהה את הבכור כדי להרוויח עוד צמר ובינתיים יכשל באיסורי גזיה ועבודה. **ורבי יוסי אמר** שלא בזה התיר **עקביא**, אלא גם כשהבכור מת ולא נשחט. כי כאחד עד שבע תתקן כל השאר תיקנתי לבדמו שהגמרא מסבירה אם שחטו, לדברי הכל הצמר מותר. והסיפא של המשנה היא כדעת חכמים שצמר מדולדל בבכור, כלומר שנתלש מהעור אבל נשאר מסובך בגזיה, אם הוא נראה כחלק מהגזיה מותר אחרי שחיטה, ואם הוא בולט ונראה נפרד ממנה אסור, כמו שחכמים אסרו שער שנשר.

ריש לקיש אמר שהמחלוקת של **עקביא וחכמים** היא כשמומחה כבר התיר את הבכור לשחיטה לפני שהצמר נשר: חכמים גוזרים שמא ישהה את הבכור כדי שהצמר ייפול ויוכל ליהנות ממנו, ובינתיים יכשל בגזיה ובעבודה בו, ועקביא לא גוזר, כי אחרי שמומחה התיר אותו הוא לא ישהה אותו. אבל אם לא התירו מומחה, הוא נחשב תם וגם עקביא אוסר, כי הוא ישהה אותו ממילא עד שיהיה בו מום, וגם אין בו שום צד היתר.

רב ששת הקשה מבריייתא שאומרת שקדשים בעלי מומים שנתערבו בקדשים כשרים אוסרים בכל שהוא, כלומר אפילו אחד שהתערב, **ורבי יוסי אמר** "יבוקר" (ייבדק), ואם הכוונה ייבדק שנמצא את בעל המום ונתיר את השאר בזה גם תנא קמא יתיר, אז מה המחלוקת?

בגלל הקושיא **רב נחמן הסביר** בשם **רבה בר אבבה** שהבריייתא עוסקת בצמר של גזית בכור בעל מום שנשרה מעצמה והתערבה בגזיות חולין, וזו המחלוקת במשנה, **ורבי יוסי מתיר** אותה לדעת חכמים אחרי שחיטה. ואם ב"יבוקר" הכוונה שייבדק שהמום קבוע, הרי מתירים גם בלי שהתירו מומחה לפני כן! **רבא ענה** שהכוונה ב"יבוקר" היא שבדקים אם בכלל התירו מומחה, ואז מותר.

כשרבין אמר את התירוץ של רב נחמן לפני רבי ירמיה, הוא גער בבבלים שאומרים דעות חשוכות בגלל שהם שוכנים בבבל החשוכה. והוא אמר שהבריייתא עוסקת בבהמות בעלי מום ממש שנתערבו ולא בצמר, ויש שתי אפשרויות להסביר במה חולקים תנא קמא ורבי יוסי לפי רבי יוחנן:

- רבי חייא בר אבא אמר בשם רבי יוחנן, שנחלקו אם סומכים על בדיקה כשבדק את כל העדר ולא מצא אף אחת בעלת מום, שרבי יוסי סומך עליה ותנא קמא לא, וזו מחלוקת דומה למחלוקת רבי מאיר וחכמים בשדה שאבד בה קבר, וחפרו ולא מצאו שום טומאה, האם אפשר להניח שהיא נעלמה ואיננה.
 - ורבי אסי אמר בשם רבי יוחנן שנחלקו כשבדק ומצא אחד בעל מום, ונחלקו אם אפשר להניח שזה בעל המום שהתערבב ואין יותר כאלה וזה מתיר את השאר, וזו מחלוקת דומה למחלוקת רבי ורבן שמעון בן גמליאל בשדה שנמצא בה קבר אחד והאם חוששים שיש בה עוד קבר.
- רבי אסי לא מסכים עם רבי חייא בר אבא כי הוא אומר שטומאה יכולה להיעלם אם עורב או עכבר לקח אותה אבל אצלנו לאן נעלמה הבהמה בעלת המום? ורבי חייא בר אבא אומר שאולי זה היה מום עובר שהתרפא.
- ורבי חייא בר אבא לא מסכים עם רבי אסי כי הוא אומר שבשדה בדרך כלל קוברים מתים ולכן חוששים שיש בה עוד קבר, אבל קודשים בעלי מום כיוון שמצאנו בעל מום אין הרבה סיכוי שיש עוד אחד כזה. רבי אסי לא מסכים כי השוורים נוגחים אחד את השני ולכן יש בהם הרבה מומים.

הגמרא מקשה על ריש לקיש מבריייתא שאומרת שהתולש צמר מבכור תם, אף על פי שנולד בו מום ושחטו, אסור, ומכאן שבבעל מום מותר הצמר גם אם מומחה לא התירו. בתחילת הדף הבא הגמרא מתרצת שהבריייתא קוראת "תם" לכל בכור שלא התירו מומחה, ורק אחר כך המומחה בדק וקבע שיש בו מום.

והגמרא תמשיך בדף הבא לברר אם דברי ריש לקיש שנויים במחלוקת תנאים.